

Fejlődési rendellenességek, genetikai háttérű betegségek II.

Dr. Kiss András

**Semmelweis Egyetem, Budapest
Általános Orvostudományi Kar
II. Patológiai Intézet**

2013 október 03.

Nemi chromosomákhoz kötött betegségek

- **Mind X chromosomához kötött (Y chromosoma mutatio lethalis)**
- **Beteg apa minden leánygyermeke hordozó**
- **Beteg apa összes fiúgyermeke egészséges**
- **Hordozó anya minden fiúgyermeke beteg**

Ichthyosis congenita

X domináns betegség(ek)

- Kétszer annyi nő beteg mint férfi
- Férfiakban súlyosabb a betegség
- Minden generációban megjelenik
  - D vitamin resistens rachitis
  - Melnick-Needles syndrome
(osteodysplasia congenitalis: diszproporcionált törpenövés, csökkent intelligencia, kraniofacális dysmorphia)

X recesszív öröklődésment

- **Csak a férfiak betegek
(a homozygotia letalis)**
- **Beteg férfi minden leánygyermeké
hordozó, minden fiúgyermeké
egészséges**
- **A hordozó nők fiúgyermekének 50%-a
beteg, leánygyermekének 50%-a
hordozó**

X recesszív betegségek

- Duchenne féle izomdystrophia (dystrophin hiány)
- Haemophilia A és B
- Fragilis X syndroma
- Lesch-Nyhan syndroma (hyperurikaemia és hyperurikuria, mentális retard.)
- Chronicus granulomatosus betegség (CGD)
- G6PD deficiencia
- Wiscott-Aldrich syndroma (immundefektus, IgM le , IgA fel, thrombocytopeniás purpura)
- Alport sy.

Dilatatív /kongesztív kardiomyopathia (DCM)

- *Molekuáris eltérések* -

- cardiac muscle contractility is secured by the strength of the sarcomeric contraction as well as by its transmission from sarcomer to sarcolemma and further to the extracellular matrix
- the connection between sarcomer and sarcolemma is given by the dystrophin-sarcoglycane proteincomplex
- **certain mutations of the dystrophin gene (on the X-chromosome) lead to selective absence of the dystrophin in the myocardium (>>DCM) but not in the skeletal musculature (e.g. no Duchenne-Becker's muscle dystrophy)**
- mutation of the δ -sarcoglycane gene >> DCM
- mutation of the distal part of the myocardium-specific actin (contacting part between actin and dystrophin with the help of a protein named desmin) and mutations of desmin >> DCM
- further mutations of e.g. binding structures between neighbouring muscle cells, or that of the energy production can lead to DCM

Mitochondriális DNS betegségek

- A betegséget csak az anya örökíti
- Beteg anya összes gyermeke beteg (mitochondriális heterogenitástól függően)
- Kevés ilyen betegség ismert, általában szem, agy, izmok érintettek
  - Kearns-Sayre syndroma (okuláris myopathia, külső szemizmok bénulása, teljes szívblokk, cerebellaris ataxia)
  - Leber féle öröklődő neuropathia (20-30 éves korban progrediáló látásromlás, centr. scotoma)

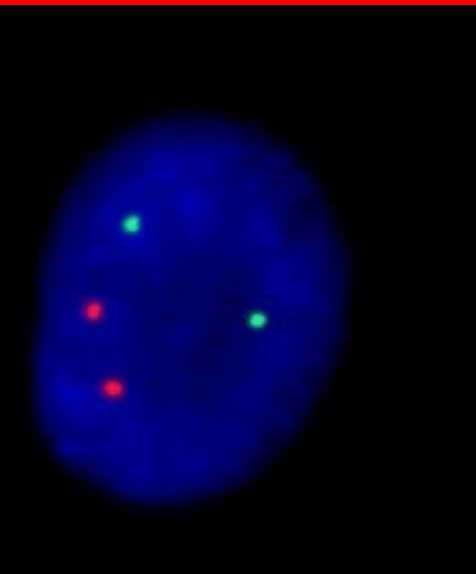

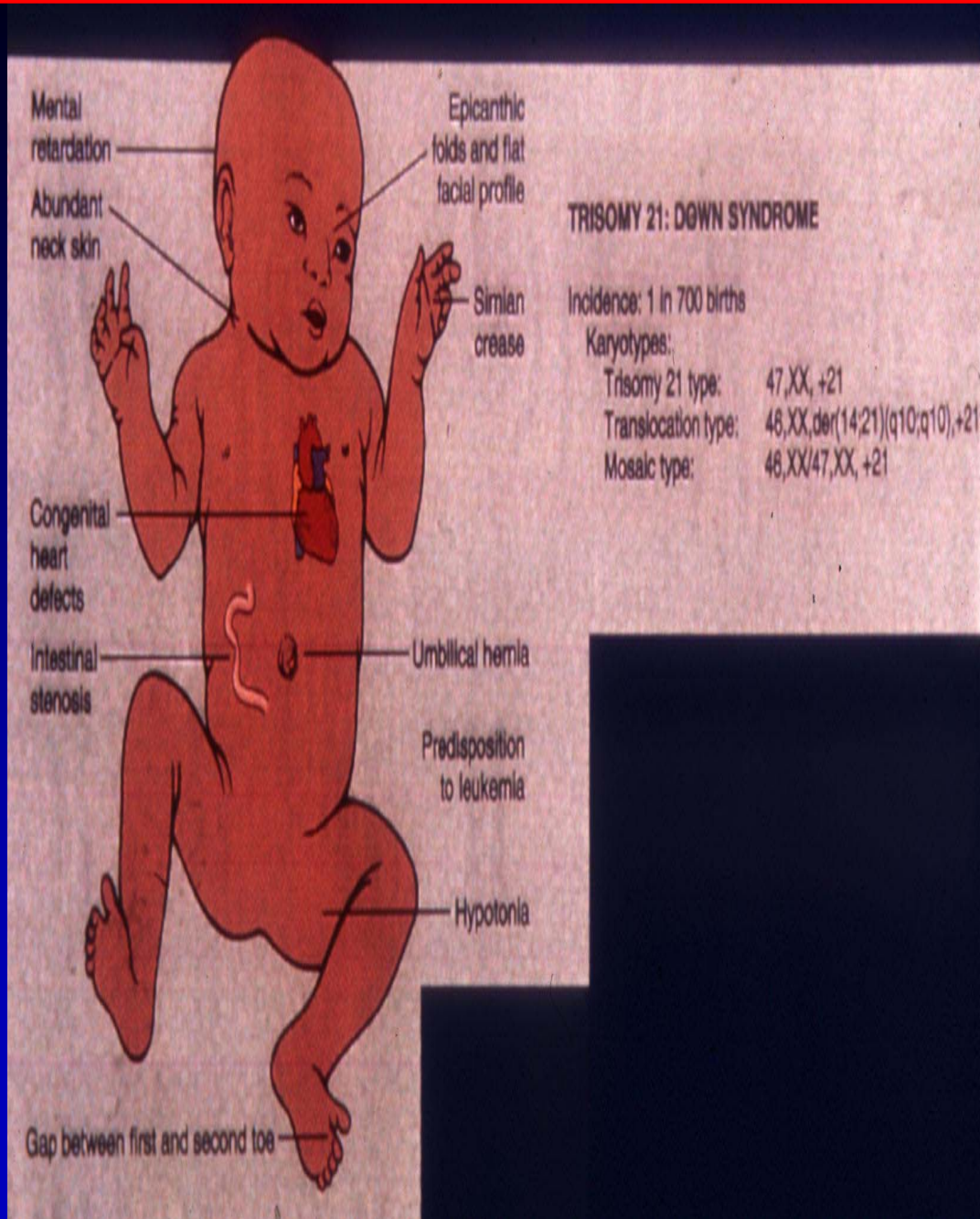
Kromoszóma Defektusok

- **Számszerű eltérések**
- **Monosomia, Trisomia**
  - OK: Non-disjunction, Anafázis késése
  - **Mozaicismus**
    - OK: A korai embyogenesisben történt károsodás
- **Strukturális változások**
  - Deletio, Additio
  - Inversio
  - Iso-kromoszóma, gyűrű kromoszóma

Autosomalis kromoszómák defektusai

- **Trisomiák:**
  - Down synroma (21-es trisomia)
  - Edwards syndroma (18-as trisomia)
  - Patau syndroma (13-as trisomia)
- **Deléciók**
  - Cri du chat syndroma (5p deletio)
  - 4p deletio

Down syndroma:

széles, lapos arc

Epicanthus

Makroglossia

Négy ujj redő

50 % szívfejlődési rendellenesség
(VSD, ASD)

Emelkedett rizikó leukémiára

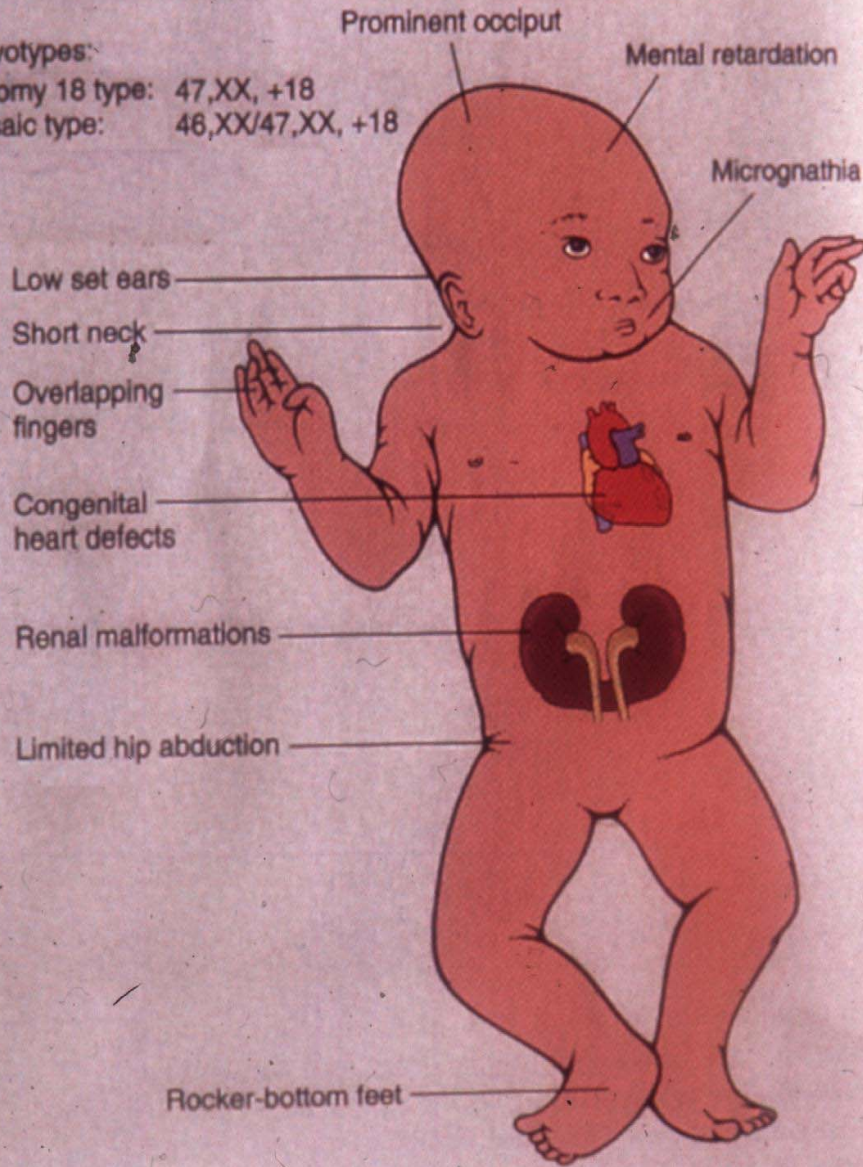
TRISOMY 18: EDWARDS SYNDROME

Incidence: 1 in 8000 births

Karyotypes:

Trisomy 18 type: 47,XX,+18

Mosaic type: 46,XX/47,XX,+18

Edwards syndroma:

18 Chr. Trisomia

szellemi retardáció

Kraniofaciális dysplasia jelek

rövid nyak

szívfejlődési rendellenesség (VSD)

patkóvese

Patau syndrom

13 Chr. Trisomia

Ajak-szájpadhasadék

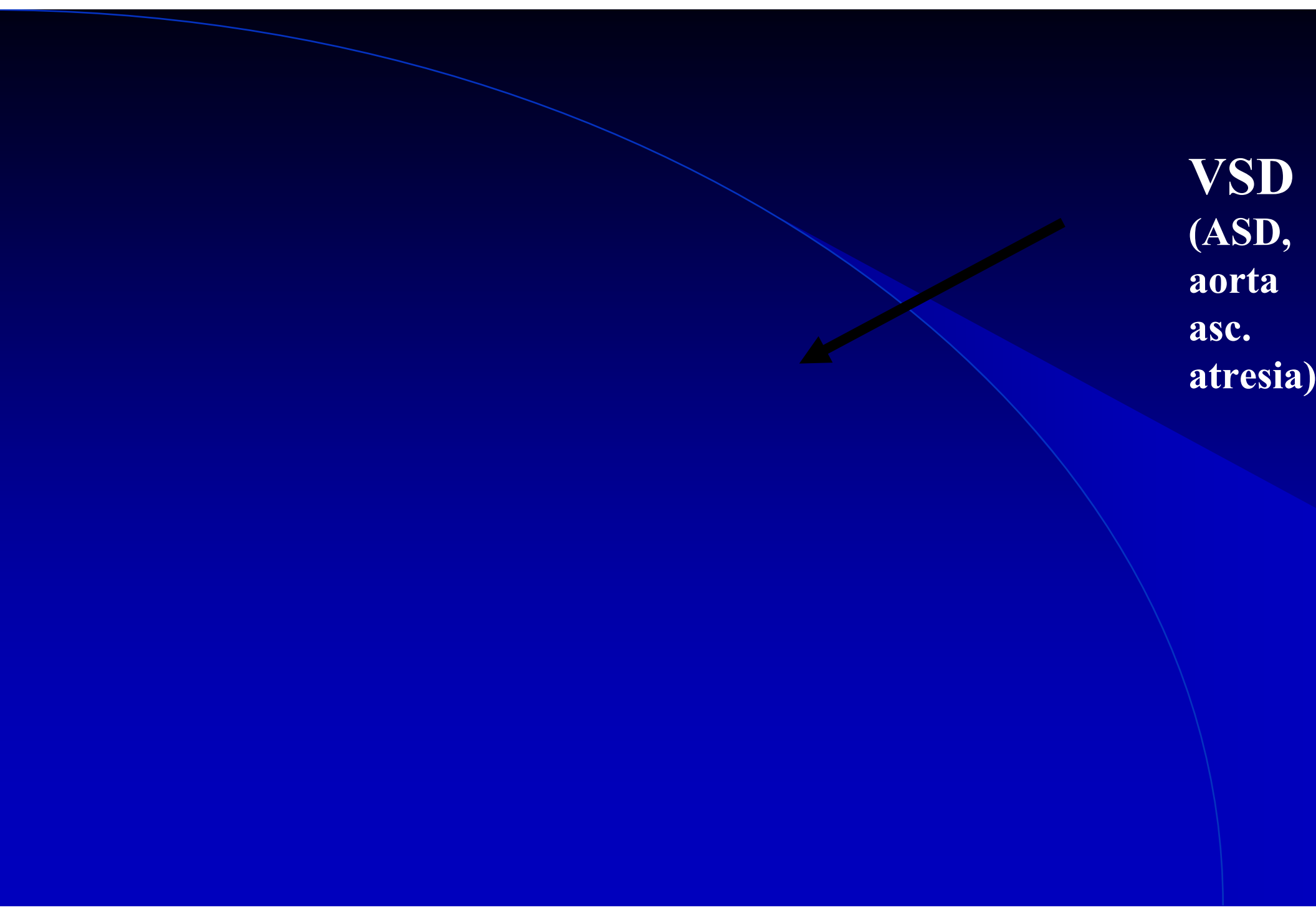
dongaláb

Polydaktylia

szellemi retardáció

szívfejlődési rendellenesség

VSD
(ASD,
aorta
asc.
atresia)

**tricusp. insuff.
dilatatio ventr.
fixált pulm.
hypertonia
progr. keringés
elégtelenség**

Exitus: 31 év

**Anamnézis: korigált nagyérr transzpozíció,
12 éves korban VSD zárás,utána nem járt kontrollra**

Nemi chromosomák defektusai

- Monosomiák:
  - Turner syndroma: 45 X
- Polysomiák:
  - Klinefelter syndroma: 47 XXY (48 XXXY, 49 XXXYY, stb.)
  - Superman: 47 XYY (48 XYYY, 49 XYYYY, stb.)

A zavart szenvedett nemi fejlődés genetikai okai

Fogalmak

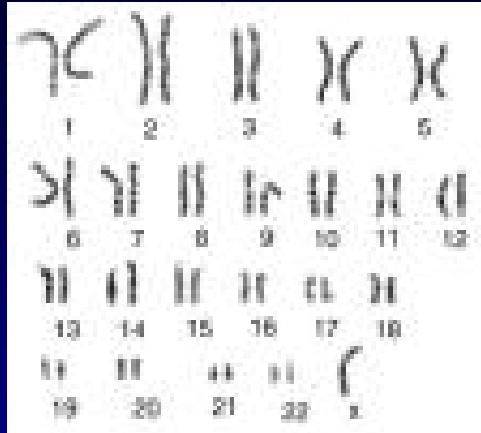
Fordított nemi fejlődés (Sex Reversal): A karyotípus nem egyezik a genitáliákkal (XY nő, XX férfi)

Pseudo-hermafroditismus: (férfi vagy női) karyotípus egyezik a gonádok fejlődésével, de a genitáliákkal NEM – eltérés a fenotípusos és a gonadalis nem között.

Hermafroditismus: mind ovarialis, mind pedig hereszövet egyidejű jelenléte ellenkező (contralateralis) oldalon vagy kombinált ovotestis.

Kettős genitáliák: sem nő, sem férfi genitáliákra nem emlékeztetnek.

Turner syndrome: 45 X

alacsony termet
végtagödéma
öreges hatású arc
mély hátsó hajvonal, mély hajkezdet
„webbing of neck „: Pterygium colli „, nyaki redő
csík ováriumok
Infertilitás
Amenorrhoea
Coarctatio aortae

**Bipotens Gonádok
XXY**

**Here
Eunuchoid Magas termet**

Klinefelter (XXY) Syndroma

Eunuchoid magas termet

Herehypoplasia

Gynecomastia

Hermaphrodite Hermes és Aphrodite bájos fia volt.

Salmakis Nymphea szerelme volt, aki az istenekhez imádkozott, hogy örökre vele lehessen.

Az istenek egyike meghallgatta kívánságát és a két formát egybe öntötte, mely egyszerre volt férfi és nő.

“Alvó Hermaphrodite”
(Louvre, Paris)

Pseudo-hermafroditismus

A karyotípus megfelel a gonádoknak, a kólső genitáliák kettősek vagy nőiek.

XY, herék, női vagy kettős genitáliák

Hormonális ok :

5-alpha reduktáz deficiencia

Androgen receptor érzéketlenség

(testiculáris feminizáció)

Perzistens Müller cső syndroma (I & II)

Leydig sejt hypoplasia/agenesia

FTZF1 mutációk

WAGR/Denys-Drash syndroma

Smith-Lemli-Opitz syndroma (I & II)

Zavar a nemi hormonok szintézisében:

21 hydroxylase hiány (túl sok androgén)

ovariumok,
a külső genitáliák
masculin jellege,
üres scrotum

Környezeti hatások

- Behatás ideje szerint:
  - gametopathia: megtermékenyítés előtt
  - blastopathia: 0.-15. nap
  - embryopathia: 16.-75. nap
  - foetopathia: 75. nap-születés
- Behatások fajtái:
  - Fertőzés
  - Vegyi anyagok, mutagének

Teratologia

- A teratogenesis környezeti behatások miatt létrejött torzfejlődés
- Formái:
  - Izolált fejlődési rendellenességek (egy szervrendszer érintett elsődlegesen)
    - Malformációk
    - Deformációk
    - Dysrupriók
    - Sequentiák
  - Többszörös fejlődési rendellenességek

Malformációk

- **veleszületett csípőficam**
- **dongaláb (pes equinovarus)**
- **nyúlajak (cheiloschisis)**
- **farkastorok (palatoschisis)**
- **szív sövényhibái**
- **congenitalis pylorus stenosis**
- **velőcső záródási rendellenességek**

Deformációk

- Általában a mozgatórendszeret érintik
- Okai:
  - téraránytalanság (oligohydramnion, ikerterhesség)
  - motoros beidegzési zavarok, központi idegrendszeri defekusok
  - öröklött izomelfajulások

Dongaláb

Anus atresia

Lefűződési barázd

Dysruptiók

- Normálisan kialakult szerv teljes vagy részleges pusztulása miatti torzfejlődés
- Okai:
  - Amnionszalag miatti leszorítás
  - Intrauterin érelzáródás és infarctus
    - atresiák, porencephaliák

Sequentiák

- **Egy szerv károsodása miatt lérteljött rendellenességsorozat**
- **Robin sequentia (mandibula hypoplasia, micrognathia, microglossia, ajak-szájpad hasadék))**
- **Medencevégi fekvés sequentia**
- **Oligohydramnion sequentia – sec. Potter**
- **Amnialis szalagok által okozott sequentia**

anus atresia

Hydrocephalus internus

Meningocele, spina bifida

atresiák

Többszörös fejlődési rendellenességek

- Két vagy több szervrendszer közös kóreredetű rendellenessége
- Okai:
  - Fertőzés (TORCH complex, varicella)
  - Vegyi anyagok
  - Chromosoma aberrációk
  - Példák: Rubeola syndroma, Foetalis Alcohol syndroma, thalidomide (Contergan botrány - amelia)

Fejlődési rendellenességek diagnózisa I.

- Prenatalis szűrés
  - UH, AFP (nem invazív eljárások)
  - Definitív genetikai diagnózis (invazív eljárások)
    - anyai vér analysis
    - amniocentesis
    - chorionboholy biopsia
    - magzati bőr biopsia
- Szükséges:
  - idős mater
  - hordozó szülők
  - előző, malformációkkal szövődött terhesség

Fejlődési rendellenességek diagnózisa II.

- Postnatalis szűrés
  - Rutin teszt: cysticus fibrosis, phenylketonuria, kretenismus, galactosaemia
  - További vizsgálatok: látható eltérések, magyarázat nélküli alulfejlettség vagy mentális retardatio esetén célzott genetikai vizsgálat

Fejlődési rendellenességek diagnózisa II.

Postnatalis szűrés

Rutin teszt: cysticus fibrosis,
phenylketonuria, kretenismus,
galactosaemia

Therapia

- Prenatalisan
  - Művi abortus, korai szülésindukció
  - **Intrauterin sebészet**
- Postnatalisan
  - Tüneti kezelés
  - **Génterapia** (génsebészet)
    - DNS vírus vagy retrovírus vektor

Multifaktoriális öröklődésmenet

- Számos (akár többszáz) gén (minor gének) **együttes hatása** környezeti tényezőkkel.
- Egypetéjű ikrekben is különböző megjelenés.
- Jellegzetességei hasonlóak az alacsony penetranciájú autosomalis domináns betegségekhez.

Multifaktoriális öröklődésű 'betegségek'

- testmagasság, bőr- és hajszín
- vérnyomás, atherosclerosis, diabetes mellitus II. típusa
- veleszületett csípőficam, nyúlajak, farkastorok, dongaláb, szív sövényhibái, pylorus stenosis, velőcső záródási rendellenességek